

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Розглядаються питання, пов'язані з економічною безпекою держави та регіону. Наводиться класифікація основних загроз та один з методів оцінки економічної безпеки регіону.

Питання, пов'язані з порівняльною оцінкою, актуальні на всіх рівнях управління: від розвитку підприємства (оцінка окремих галузей та сфер) до формування і здійснення державної політики (оцінка регіонів та економіки країни загалом). Основною метою комплексної порівняльної оцінки регіону є визначення можливості вирішення соціально-економічних завдань розвитку на основі використання внутрішніх резервів та джерел економічного зростання. Таким чином, фактично йдеться про порівняльну оцінку рівня конкурентоспроможності регіонів. Зокрема, у сфері моніторингу та управління різноманітними факторами виробництва; соціально-економічного розвитку; фіскальної та монетарної політики; підприємництва; власності та землекористування; зовнішньоекономічної діяльності; розвитку людського потенціалу та економічної безпеки. Загалом, забезпечення економічної діяльності належить до найважливіших національних пріоритетів, оскільки це умова стабільності та ефективності розвитку суспільства та регіону, зокрема. При цьому варто зазначити, що на макроекономічному рівні теоретичні основи порівняльної характеристики та моніторингу економічної безпеки країн розроблені на досить високому науковому рівні, а для аналізу на регіональному рівні подібний інструментарій характеризується недостатньою теоретичною та емпіричною обґрунтованістю. Таким чином, метою написання статті є окреслення підходів до оцінки економічної безпеки регіону, а серед основних завдань визначено структурування основних загроз економічній безпеці у регіональному розрізі.

Існує велика кількість робіт з питань економічної безпеки як

вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема, О.Власюка, А.Качинського, В.Андрійчука, А.Мокія, В.Шлемко, Я.Жаліла, О.Бєлова, а також Г.Гутмана, Ю.Лапигіної, А.Тарасова та ін. Проте, як уже було зазначено, існує обмежена кількість робіт, яка розглядає економічну безпеку на рівні регіону. Загалом, історичні відмінності економічного розвитку регіонів України базуються, у тому числі, на різному потенціалі регіонів, які здійснюють відповідний вплив на державний устрій, структуру та ефективність економіки, стратегію і тактику інституційних зрушень та соціально-економічної політики.

Для формування ефективної державної політики щодо скорочення відмінностей у соціально-економічному розвитку регіонів та розробки єдиних стандартів визначення ефективності реформ, що здійснюються на регіональному рівні, а також для моніторингу економічної безпеки окремих областей необхідно розробити інструментарій, що дозволяє здійснити оцінку як потенціалу та конкурентоспроможності регіону, так і ефективності використання цього потенціалу. Крім того, наявність єдиних показників дозволить створити сприятливий клімат для розвитку підприємництва та покращення інвестиційного клімату і здійснення більш збалансованої державної політики.

Під час здійснення порівняльної оцінки потенціалу регіону повинні враховуватися такі основні принципи: комплексність оцінки, що дозволяє врахування усіх найважливіших показників; системність оцінки, що передбачає врахування взаємозв'язків базових показників та характеристик регіонального розвитку; відповідність системи індикаторів завданням щорічного аналізу та прогнозування економічного та соціального розвитку регіонів; максимальна інформативність відповідних органів про результати оцінки рівня розвитку регіонів, що надає можливість прийняття оптимальних рішень на національному та регіональному рівнях державного управління.

Структура пропонованого аналізу модельного комплексу соціально-економічного розвитку регіону передбачає два напрями – аналіз та прогноз ресурсного потенціалу регіону, а також аналіз ефективності використання потенціалу. Загальні концептуальні підходи передбачають: використання

методологічного апарату оцінки та аналізу як макрорівня, так і рівня окремо взятого підприємства; можливість застосування інструментарію для оцінки різних кластерів регіонів; простота, доступність та однозначність первинних показників та агрегованих груп; можливість постійного моніторингу ситуації; варіативність методики залежно від цілей дослідження, що повинно досягатися розрахунком відповідних вагових коефіцієнтів.

Загалом огляд методологічних підходів дає можливість запропонувати метод розрахунку економічної безпеки регіону з використанням показників соціально-економічного розвитку території таким чином:

$$K_u = \frac{\sum_{i=1}^n K_i \cdot (P_i - Np_i)}{\sum_{i=1}^n K_i}, \quad (1)$$

де i – індекс вагового показника; n – загальна кількість вагових показників; K_i – коефіцієнт значимості i – го показника; P_i – фактичне значення i – го показника; Np_i – значення i – го показника у базовому періоді.

Замість експертної оцінки показника за рівнем значущості можна використовувати співвідношення фактичного і порогового значення, що дозволить оцінити рівень соціально-економічного розвитку регіону на основі економічної безпеки. Загалом, під час аналізу економічної безпеки регіону необхідно враховувати низку комплексних показників (рис. 1), зокрема: зовнішньополітичні; продовольчі та енергетичні, економічні (зокрема, інвестиційні загрози та загрози у реальному сектор), екологічні та соціальні загрози. У соціальній сфері до стану „високого рівня небезпеки” для прогресивного розвитку особистості, суспільства та держави загалом належать: втрата здатності до відтворення якісного та раціонального кількісного рівня населення внаслідок критичного падіння якості життя; погіршення фізичного, психологічного та генетичного здоров’я населення; моральна, культурна та професійна деградація; зниження рівня захищеності особистості; інтенсивна дестабілізація суспільства і втрата соціальних перспектив для його вагової частки; зростання соціальних конфліктів і недостатня ефективність діяльності державних органів.

Рис. 1. Класифікація основних загроз економічній безпеці регіону

В економічній сфері до стану „високої небезпеки” доцільно віднести: втрату здатності економічної системи держави вийти з економічної кризи чи стану стагнації внаслідок впливу таких факторів, як: інтенсивне зростання економічної злочинності та рівня тіньової економіки, що фактично паралізує економічну систему держави та цивілізоване підприємництво; критичне звуження ресурсного потенціалу (тобто можливість задоволення потреб держави у сировині) і втрата можливостей адаптації економічної системи до скорочення сировинних та енергетичних ресурсів; якісна деградація та структурна криза індустріальної системи, внаслідок критичного падіння промислового, технологічного, науково-технічного, експортного, платіжного потенціалів; інтенсивне зростання витрат виробництва та розгортання інфляційних процесів; критичний стан інфраструктури держави; „розвал” фінансової системи тощо.

Таким чином, при стратегічному плануванні регіонального розвитку та вирішенні завдань щодо підвищення конкурентоспроможності окремо взятого регіону необхідно враховувати та вживати відповідні заходи щодо нейтралізації низки загроз економічній безпеці, які були розглянуті вище.

Список використаних джерел

1. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення (niss.gov.ua).
2. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах (niss.gov.ua).
3. Андрійчук В.Г., Власюк О.С., Мокій А.І., Тітаренко В.П. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна безпека (niss.gov.ua).
4. Структурная оценка геоэкономического потенциала регионов Украины: методические подходы (<http://fprr.org.ua>).
5. Шеховцова Л. Конкурентоспособность региона: факторы и метод создания// Маркетинг в России и за рубежом.–2001. –№4.
6. Гусаков С.Е. Внутренний контроль в обеспечении экономической безопасности организации //Экономический анализ. Теория и практика.– 2004.–№15.– С.50-54.
8. Гутман Г.В., Лапыгин Ю.Н., Прилепский А.И. Экономическая безопасность региона: теория и практика. -М.: Наука.-1996.-120с.